

BEWAAR HET PAND

Uitgave tot bevordering van de handhaving der oude Gereformeerde beginselen

verschijnt eens in de veertien dagen

KOMMISSIE VAN REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Meerkerk; Ds. H.C. van der Ent, Dordrecht-Centrum; Ds. H. van Leeuwen, Driebergen; Ds. L.W. van der Meij, Zaamslag; Ds. D. Slagboom, Katwijk aan Zee; Ds. M.C. Tanis, Sliedrecht-Centrum; Ds. M. Vlietstra, Bunschoten; Ds. P. van Zonneveld, Doornspijk; A. Beukers, Alphen a.d. Rijn en Joh. van der Lee, Alphen a.d. Rijn.

REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Prinses Marijkeweg 13, 4231 BP Meerkerk. Telef. 01837-1357

ADMINISTRATIE

A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a/d Rijn, tel. 01720 - 74202, posttek. 704350, i.n.v. de administrateur van „Bewaar het Pand“ te Alphen a/d Rijn.

Abonnementsprijs f 10,- per jaar. Abonnementsprijs voor de Verenigde Staten en Canada 5 dollar per jaar. Advertenties f 0,25 per mm. Bij kontrakt korting.

MEDITATIE

Toespraak Panddag 25-8-'84 te Kampen

Waarschuwend wachters

"Gij nu, o mensenkind, Ik heb u tot een wachter gesteld over het huis Israëls; zo zult gij het woord uit Mijn mond horen, en hen van Mijntwege waarschuwen."

Ezechiël 33 : 7.

Wij leven in het jaar dat de Afscheiding herdacht mag worden. Dit jaar zal het honderdvijftig jaar geleden zijn dat de Afscheiding een feit werd. Door bepaalde omstandigheden zijn wij met deze materie bezig geweest. Wij hebben er ons de afgelopen tijd in mogen verdiepen. Daarbij trof het ons dat Ds. H. de Cock, de vader van de Afscheiding, zich bijzonder wist aangesproken door Ezechiël 33 : 1-11. Juist door dit gedeelte uit Gods Woord voelde hij zich gedrongen tot spreken en schrijven. Hij mocht in zijn dagen een waarschuwend wachter zijn. Hij hief de waarschuwend vinger op in prediking en geschrifte. Door genade mocht hij zichzelf er voor over hebben. Van nature immers heeft niemand iets voor de Heere, voor Zijn eer en dienst over. Het is genade zichzelf er voor over te hebben en zichzelf er steeds opnieuw voor over te hebben. Wat hebt u voor de Heere, voor Zijn eer en dienst over? Ds. de Cock was in dagen van groot verval een waarschuwend wachter.

Zo was ook de profeet Ezechiël in zijn dagen een waarschuwend wachter. Hij was door de Heere tot een wachter aangesteld over het huis Israëls. Hij diende te waarschuwen. Ondanks tegenstand en tegenwerking diende hij standvastig het Woord Gods uit te dragen. Hij mocht zichzelf er ook voor over hebben. Ook heden ten dage zijn er nog waarschuwend wachters, door God aangesteld. Zij dienen standvastig te zijn, ondanks allerlei tegenstand. Het is genade wanneer zij zichzelf er voor over mogen hebben.

In vroeger dagen had men ommuurde steden. Op die muren stonden één of meer wachttorens. Dag en nacht moesten de wachters waken. Welk een belangrijke taak hadden de wachters. Wanneer er vijanden naderden, dienden zij de inwoners van de stad te waarschuwen. Zij moesten alarm maken, op de bazuin blazen.

Hun waakzaamheid kon middellijkerwijs de redding van de stad betekenen.

Welk een schrikkelijke zaak wanneer de wachters niet waakzaam waren. Dat kon immers de ondergang van de stad betekenen. Onder het beeld van een wachter wordt ons de arbeid van Ezechiël voorgesteld. Zoals een wachter heeft te waken over een stad, heeft Ezechiël te waken over het huis Israëls. Zo hebben ook de wachters vandaag te waken. Wat is nodig om een getrouw, waarschuwend wachter te zijn? Het is nodig te luisteren naar het Woord en onderwijs des Heeren. Er staat immers: "Zo zult gij het woord uit Mijn mond horen." Het is nodig leerling te zijn en te blijven op de leerschool van genade. Luisteren naar datgene wat de Heere zegt, opdat er geen eigen gedachten verwoord zouden worden.

Waarschuwend wachters dienen te waarschuwen tegen ontsporingen in leer en leven. Er dient gewaarschuwd te worden tegen gevaren die van buitenaf bedreigen. Er valt te denken aan abortus, euthanasie, de zondag

die men als werkdag wil gaan aanmerken. Er wordt zelfs al gesproken het burgerlijk huwelijk af te schaffen. De waarschuwend stem dient verheven te worden tegen de wereldgelijkvormigheid. Er dient ook gewaarschuwd te worden tegen gevaren die de kerk van binnenuit bedreigen. Er is het gevaar dat de noodzakelijkheid van de wedergeboorte al minder wordt benadrukt en dat er eenzijdig wordt aangedrongen op geloof. Dat geloof wordt dan niet gezien als een gave Gods, maar als een daad van de mens. Wat de verwerving van het heil betreft is men rechtzinnig, maar wat de toepassing betreft is men remonstrants. Het wordt zo voorgesteld alsof de mens het zelf kan grijpen. Er dient gewaarschuwd te worden tegen hen die uitgaan van een verondersteld geloof. Gewaarschuwd tegen de opvatting dat het zo ongeveer met alle kerkgangers wel in orde zou zijn. Er is sprake van vervlakking en verschraling in de prediking. De zonde wordt wel even genoemd, maar het functioneert niet in de prediking. Er wordt grotendeels of geheel voorbijgegaan aan de doodstaat van de mens. De vraag "hoe krijg ik een genadig God" lijkt voor velen geen vraag meer te zijn. Het is veeleer eenzijdig de vraag geworden hoe we ons moeten opstellen in allerlei maatschappelijke problemen.

Zeer gevaarlijk is dat bepaalde zaken niet rechtstreeks ontkend worden, maar wel verzwegen worden in de prediking. Het is zo noodzakelijk dat de gangen en de wegen die de Heere met Zijn volk gaat getekend worden.

Waarschuwend wachters dienen hoog en laag te waarschuwen. Zonder onderscheid des persoons hebben zij te spreken. Zo waarschuwd Ds. H. de Cock tegen medepredikanten en tegen hoogleraren. Hij werd ten deze bekleed met een heilige vrijmoedigheid.

Het waarschuwen vindt niet plaats op eigen gezag. Er staat: "Van Mijntwege waarschuwen". Het geschiedt op Gods gezag en in Zijn opdracht. Welk een ernstige zaak wanneer de wachter zou zwijgen. Het bloed van hen die hij niet gewaarschuwd heeft zal van zijn hand geëist worden.

Ezechiël moest in zijn dagen waarschuwen tegen valse profeten. Van die valse profeten geldt dat de één een lemen wand bouwde en de ander pleisterde met loze kalk. De valse profeten zeggen wel: Alzo zegt de Heere, HEERE: en de HEERE heeft niet gesproken. Het waarschuwen is geen aanmatiging, maar het is opdracht. Er dient getrouwheid te zijn in het waarschuwen. Een wachter die niet gedurig waarschuwt is niet te verontschuldigen, ook al heeft hij terloops eens gesproken. Tijdig en ontijdig dient er aangehouden te worden in het waarschuwen. Zo staat er in Hand. 20 : 31 van de apostel Paulus geschreven dat hij drie jaren lang nacht en dag niet opgehouden heeft een iegelijk met tranen te vermanen. Dag en nacht heeft hij mogen vermanen tegen de zonde in Efeze. Niet op een hardvochtige wijze, niet uit de hoogte, maar bewogen, met tranen in de ogen. Al rees er nog zoveel verzet tegen zijn vermaningen, Paulus stopte er niet mee.

Voor het vlees van Gods knechten en kinderen zou het weleens gemakkelijk zijn te zwijgen. Voor het vlees zou het gemakkelijk zijn bepaalde misstanden niet te noemen of slechts terloops eens aan te stippen. Maar het geldt: Gij zult hen van Mijntwege waarschuwen. Het is niet denkbeeldig dat Eze-

chiël en andere wachters weleens terug zouden kunnen schrikken voor mogelijke tegenstand. Dan is het een goede zaak zich deze woorden voor ogen te stellen: zijn bloed zal ik van uw hand eisen.

Indien een wachter alleen spreekt en preekt van de eeuwige zaligheid en nalaat de goddelozen ernstig en aanhoudend te waarschuwen, als hij zwijgt over de toorn Gods, de eeuwige dood en het oordeel, dan zal hij minder tegenstand ontmoeten dan wanneer daar in getrouwheid over gesproken wordt. Komt dit soort van prediking ook niet voor in onze dagen? Wee de wachters die niet in getrouwheid waarschuwen!

Wie moeten gewaarschuwd worden? Wereldlingen en kerkmensen. Godsdienstige mensen zonder de vreze Gods dienen gewaarschuwd te worden. Zij dienen gewezen te worden op de noodzakelijkheid van de waarachtige bekering. Ook Gods kinderen dienen gewaarschuwd te worden. Ze dragen immers een dwaalziek hart met zich om tot aan het einde van hun leven. De satan tracht telkens hen van het smalle pad af te brengen. Wie is in zichzelf bekwaam een waarschuwend wachter te zijn? Niemand. En daarom is het gebed zo nodig. Mochten wachters bij inleving van eigen tekort en gebrek de volmaakte Ambtsdrager, de Heere Jezus Christus, steeds nodig hebben. In Hem is bedekking van het tekort en gebrek te vinden.

Ook kerkleden hebben een taak te waarschuwen. Mag u een getrouw, liefdevol en bewogen waarschuwer zijn? Of kenmerkt uw opstelling zich door een Eli-houding? Ook van de dagen die door de stichting "Bewaar het Pand" belegd worden gaat een waarschuwend stem uit. De Heere zegene het tot eer van Zijn Naam.

Van nature houdt een mens niet van waarschuwen. Hij wil niet afgebroken, maar hij wil opgebouwd worden. Het kan ook voorkomen dat men doet alsof men gewaarschuwd wil worden, maar in wezen is men er een vijand van. Door genade is er een volk dat eerlijk behandeld wil worden, dat bang is voor zelfbedrog, dat ernstig, liefdevol en aanhoudend gewaarschuwd wil worden voor vele gevaren. De satan is zo listig en hun hart is zo arglistig. De Heere werke door de arbeid van waarschuwend wachters waarachtige bekering alsook verdieping van datgene wat Hij Zelf heeft gewrocht. Van de arbeid van Gods knechten geldt: "Zo de HEERE het huis niet bouwt, tevergeefs arbeiden deszelfs bouwlieden daaraan; zo de HEERE de stad niet bewaart, tevergeefs waakt de wachter." Daarom Gode alleen de eer.

Ds. A. van Heteren.

Van de administratie

Zo ligt dan de ontmoetingsdag te Kampen weer achter ons. We mogen met dankbaarheid hierop terugzien. We konden op of naar aanleiding van deze dag 10 nieuwe abonnees noteren.

De opbrengst van de kollekten, de koffiegelden en f 275,- aan giften van hen die die dag niet aanwezig konden zijn bedroeg in totaal f 9338,-. Verder ontvingen we nog een gift van f 100,-. Voor dit alles weer heel hartelijk dank. Adm. Bewaar het Pand: A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a.d. Rijn, tel. 01720 - 74202, giro 704350.

Onze 28e ontmoetingsdag

1.

De ontmoetingsdag te Kampen op zaterdag 25

augustus j.l. is weer voorbij. Velen hebben er wekenlang naar uitgezien en verlangd. Ze zijn in groten getale gekomen. Sommigen hadden graag willen komen, maar waren door ziekte of andere omstandigheden verhinderd. Zij hebben ongetwijfeld met ons meegeleefd, toen we in Kampen samen waren.

Het was een stralende dag, vol zonneschijn. Al een paar weken was het weer zeer gunstig. Dan kan de vrees wel eens bekruipt, dat de mooie weersgesteldheid voorbij zal zijn als de ontmoetingsdag is aangebroken. Maar die vrees is beschaamd. Zelfs nu, enkele dagen later, is het nog zomers weer. Dit is voor het binnenhalen van de oogst -fruit, koren enz.- van grote betekenis. Er zijn er wellicht ook die weer naar regen verlangen. De Heere geeft alles op Zijn tijd, doet alles naar Zijn welbehagen. En het is goed dat we daar oog voor hebben.

Het was voor ons allen die in Kampen mochten samenkomen wel van bijzondere waarde, dat de weersgesteldheid zo gunstig was. Vorig jaar hoorden we, dat de kerkeraad van de Gereformeerde Gemeente plannen had om achter het kerkgebouw meer vergadergelegenheid te scheppen. We hadden gehoopt dat de bouw voltooid zou zijn als we weer te Kampen zouden samenkomen. Maar het werk was nog niet voltooid. Zelfs van de consistorie kon geen gebruik worden gemaakt, evenmin van de toiletten achter in het kerkgebouw.

We zijn de kerkeraad van de Gereformeerde Gemeente dankbaar dat we toch van het gebouw gebruik mochten maken. En voor de medewerking van de koster. We mochten als bestuur van Bewaar het Pand gebruik maken van de woonkamer van de kosterwoning om daar de zegen des Heeren over de samenkomsten af te smeken. Ook voor de verdere medewerking van de koster en anderen zijn we dankbaar. Er was voor gezorgd, dat rechts van het kerkgebouw een consumptietent of -afdeling was met de nodige stoelen. De helpers(sters) hebben het druk gehad. Dat blijkt alleen al uit het feit, dat er ruim f 950,- aan zogenaamd koffiegeld binnenkwam, hoewel koffie en frisdrank gratis ter beschikking werden gesteld. Genoemd bedrag bestond dus uit vrijwillige bijdragen. Deze geste stellen we zeer op prijs.

De boekentafel stond in de open lucht onder de schaduw van bomen. Dat kòn, omdat het weer zo gunstig was. Daarom kon onze boekverkoper aan het eind van de ontmoetingsdag zeggen dat hij goede zaken had gedaan. De bezoekers wisten zijn stand te vinden en vele boeken verwisselden van eigenaar(ares) en plaats. Het is verheugend, dat er door onze mensen nog naar goede boeken wordt gevraagd.

We waren zelf ongeveer om half 10 in Kampen, maar waren lang niet de eersten. Al spoedig kwamen er veel meer bezoekers, per auto of per autobus of op andere wijze. Handen werden geschud, de koffietafel kreeg het druk. Na een lange reis smaakte een kopje koffie met wat er bij best.

We hadden het genoeg weer velen te ontmoeten -vóór de morgensamenkomst al, maar ook later op de dag- met wie we eerder kennis hadden gemaakt. Daardoor konden we constateren, dat er bezoekers waren uit alle delen van het land, uit Groningen, Friesland, Drente enz., kortom uit alle provincies. Alleen uit Limburg hebben we niemand ontmoet. Er waren er zelfs uit Zuid-Beveland en uit Zeeuws-Vlaanderen.

Onder de aanwezigen bemerkten we tot onze vreugde ook studenten en mannen die het ambt van predikant bekleden. Professoren waren er voorzover we weten niet. We zouden hun bezoek wel gewaardeerd hebben. Het meeleven van studenten, kandidaten en predikanten doet ons goed. Daaruit blijkt dat er nog velen zijn die met ons doel van harte instemmen.

Oudere predikanten en ambtsdragers vallen weg. Jongeren zullen hun plaats moeten innemen. Dat geldt ook het bestuur van Bewaar het Pand. Er zijn al jongeren in onze gelederen gekomen. Dit proces zal moeten blijven doorgaan. Dat zou niet mogelijk zijn als er geen jonge geestverwanten waren.

Het is van grote betekenis dat gevoeld wordt dat de oogst groot is en de arbeiders weinigen en dat de Heere des oogstes gebeden wordt om uitzending van arbeiders in de oogst. We hebben dienaren nodig door Gods Geest gezalfd en door de Heere geroepen. Zowel in de morgen- als in de middagsamenkomst

werd gebeden voor de theologische hogeschool.

Nu willen we nog een en ander vertellen over de samenkomsten zelf. Dat we in ons blad de ontmoetingsdagen verslaan is in zekere zin niet nodig. De mensen die gekomen zijn hebben zelf gehoord wat er gesproken werd en degenen die niet op een ontmoetingsdag komen hadden er in verschillende gevallen kunnen zijn. Maar we moeten niet vergeten, dat vele bezoekers nog wel eens herinnerd willen worden aan wat ze op zo'n ontmoetingsdag gehoord en gezien hebben. En de velen, die we gemist hebben, willen in vele gevallen toch wel een en ander horen omtrent zo'n ontmoetingsdag. Dat blijkt ook wel uit de vragen die door thuisblijvers worden gesteld: hoe was het? enz. De belangstelling van niet-komers blijkt ook wel uit de giften die sommigen aan anderen meegeven. Ze hadden zelf graag willen komen, maar waren door ziekte of ouderdom of andere omstandigheden verhinderd. Een verslag in ons blad is dus wel op z'n plaats.

Het was al half elf geweest toen we de kansel beklommen. Het kerkgebouw was nagenoeg gevuld. Het bezoek was in elk geval niet minder dan het vorige jaar. In de middagsamenkomst was het aantal bezoekers zo groot dat het gebouw vol was. Er waren toen volgens deskundigen zo ongeveer duizend bezoekers.

Na enkele mededelingen lieten we zingen Ps. 33 : 6 en 10. We lazen Handelingen 28 : 16-31 en gingen voor in gebed. Daarna heetten we allen van harte welkom. Het deed goed zoveel vrienden en vriendinnen, ouderen en jongeren bij elkaar te zien.

Vervolgens spraken we nog een enkel woord over het laatste vers, waarin staat dat Paulus het koninkrijk Gods predikte en van de Heere Jezus Christus leerde met alle vrijmoedigheid, onverhinderd.

Lukas had eerst het evangelie geschreven en daarna de handelingen der apostelen en hier eindigt hij. Paulus zit gevangen. De Joden hebben gezocht de voortgang van het evangelie te verhinderen. Paulus moest uit de weg geruimd worden. Zo was Paulus te Rome gekomen. Maar de Romeinse keizer kon Paulus niets doen. Hij kon de voortgang van het evangelie niet tegenhouden. Het gaat de wereld in.

Hindernissen, bezwaren enz. zijn er van het begin af geweest. Het ging er altijd om het werk Gods ten onder te brengen. Maar het is nooit gelukt. Niet in de dagen van het Oude Testament. Niet toen Christus op aarde Zijn werk volbracht. Niet in de eeuwen die daarna volgden. Er waren wel vervolgingen en dwalingen, maar het Woord des Heeren had zijn loop, de wereld in. Het Woord ging en bleef door Gods Geest werken in de harten van zondaren.

Dat zal blijven doorgaan tot het einde. Allen zullen zalig worden, die naar het voornemen des Heeren geroepen zullen worden. Ook in onze dagen, al schijnt de tegenstand nog groter te zullen worden, zodat de vragen zich kunnen vermenigvuldigen. Maar dit staat tot troost geschreven: onverhinderd. Het werk des Heeren gaat door.

Laat dit ons allen voor ogen staan. De Heere laat niet varen het werk Zijner handen. Hij zalig zondaren. Straks zal er niet één ontbreken. Ze komen uit alle volken, uit de grote verdrukking en hebben hun klederen gewassen in het bloed des Lams. Daarom zijn ze voor de troon om Hem te dienen dag en nacht.

We zongen samen Ps. 3 : 4.

Daarna sprak Ds. M. Vlietstra van Bunschoten over: Ik bekend', o Heer', aan U oprecht mijn zonden!

Zijn rede kan men ten dele al in dit nummer vinden. Het tweede gedeelte bewaren we voor het volgende nummer. Er moet voor gewone artikelen ook wat plaats overblijven. Na zijn rede liet Ds. Vlietstra zingen Ps. 103 : 2 en 6. Intussen werd er een inzameling gehouden.

Ds. A. van Heteren van Werkendam sprak een slotwoord over Ezechiël 33 : 7: Waarschuwende wachters. Dat slotwoord komt in dit nummer als meditatie voor. We kunnen daarnaar verwijzen.

We zongen op verzoek van Ds. Van Heteren Ps. 102 : 9, waarna deze voorging in dankgebed.

De pauze was aangebroken.

Voor deze keer willen we het hierbij laten.

B.

Ik bekend', o Heer', aan U oprecht mijn zonden!

1.

Waarachtige bekering is bekering . . . tot God! In Jeremia 4 : 1 lezen we: "Zo gij u bekenen zult, Israël, spreekt de Heere, bekeer u tot Mij!" Bekering betekent immers: omkering. Eerst van God af! Nu naar God toe!

En nu geschiedt de wederkering tot God voor alles in de weg van de belijdenis van zonden. En hierover wil ik vanmorgen dan enkele dingen zeggen. Ik ga dus niet spreken over het onderwerp "de bekering tot God", maar over een bepaald facet van de bekering, over een wezenlijk bestanddeel van de bekering, namelijk de belijdenis van zonden.

Belijden, dat wil zeggen: ervoor uitkomen. Het is het tegendeel van bedekken, loochenen, ontkennen. Zijn zonde belijden wil dus zeggen, dat iemand van harte voor God de belijdenis aflegt van de door hem bedreven zonden.

In de Schrift wordt aan de belijdenis van zonde bijzonder grote betekenis gehecht. In Spreuken 23 : 13 lezen we: "die zijn overtredingen bedekt zal niet voorspoedig zijn, maar die ze bekent en laat zal barmhartigheid verkrijgen." Bij Jeremia zegt God tot Israël: "Alleenlijk, ken uw ongerechtigheid (3 : 13). In Johannes 1 : 9 zegt de apostel: "Indien wij onze zonden belijden, Hij is getrouw en rechtvaardig, dat Hij ons de zonde vergeve, en ons reinige van alle ongerechtigheid."

Als wij dus begeren dat God onze zonden bedekt, dan moeten wij wel toezien dat wij het zelf niet doen. Want dan doet God het ook niet.

En dan moet die belijdenis van zonde aan God Zelf worden afgelegd. Hij wil het Zelf uit onze mond horen: 'k bekend' aan U, o Heer', oprecht mijn zonden!

Faraö beleed zijn zonden aan Mozes en Judas aan de farizeeën. Hun geweten sprak, maar hun schuldbelijdenis kwam niet voort uit een door de liefde Gods verbroken hart en daarom kwamen ze er ook niet mee aan Gods voeten. Op hun belijdenis volgde dan ook geen vergeving. Want die volgt alleen op de belijdenis, die men voor Gods aangezicht aflegt.

Op de vraag wat wij aan God behoren te belijden, luidt het antwoord: **onze zonden!** Indien wij onze zonden belijden . . . Onze zonden. En dan leggen wij de nadruk op dat "onze". Dus niet maar de onbestemde belijdenis: wij zijn allemaal zondaren! Nee, als wij oprecht zonde belijden voor God, dan wordt het zo heel persoonlijk: onze zonden, mijn zonden! Denk aan de tollenaar uit de gelijkenis: o God, weest mij, zondaar, genadig! Dan zijn het niet meer de anderen, maar dan ben ik de zondaar voor God; ik heb tegen U, o Heer', zwaar en menigmaal misdreven.

Dan belijd ik mijn persoonlijke zonden. Alle zonden? Ja, althans daar ben ik dan wel van harte toe bereid. Ik verborg geen kwaad, dat in mij werd gevonden. Maar toch, helaas: wie is de man, die op 't nauwkeurigst kan, zijn dwalingen doorgronden. O Bron van 't hoogste goed; was, reinig mijn gemoed, van mijn verborgen zonden! Maar toch: ik verborg geen kwaad! En dan nog verder en nog dieper: 't is niet alleen dit kwaad, dat roept om straf; neen, 'k ben in ongerechtigheid geboren; mijn zonde maakt mij 't voorwerp van uw toorn, reeds van het uur van mijn ontvangnis af.

En daarom: reinig Gij, o Heer', die vuile bron van al mijn wanbedrijven! Was mij geheel! Komt geliefden, kunnen wij met ons hart meekomen in een belijdenis als die ik van iemand las: "O God, ofschoon U mij verzekerde, dat Uw geboden erop berekend waren, om mij zowel tijdelijk als eeuwig gelukkig te maken, heb ik Uw bedoelingen gewantrouwd, Uw wijsheid geloochend, en gewaand dat U met mijn belangen geen rekening hield. Ook heb ik niet geloofd, dat Gij mij vanwege mijn zonden straffen zoudt, hoewel Uw Woord het mij verzekerde, maar mijzelf wijsgemaakt, dat U dat alleen maar zei, om mij door vrees in toom te houden. Ik heb mij tegen U durven verzetten, ondanks Uw hoogheid, door de wil van mijn vlees in de plaats van Uw wil te stellen; aan mijn vlees onderwierp, tegen U verzette ik mij.

Mijn wederspanning tegen U kende geen andere grens dan de vrees. En zo liet ik U

geen God; ik verlaagde U, als waart Gij een schepsel, en onder alle schepsel het minste. Als ik U nodig had, zocht ik U, met de onedele bedoeling om van U gebruik te maken tot mijn vleselijk welzijn en dan meende ik ook nog U daarmee een dienst te doen. Ik was in mijn hart dood voor U; in plaats van in U welbehagen te hebben, en Uw gemeenschap te begeren, vermaakte ik mij in mijzelf en in Uw schepselen. Ik steunde op mijn verstand en ik pronkte met mijn gaven, ik verliet mij op mijn deugden en mijn zonde telde ik niet; in alles bedoelde ik mijzelf. Zo was mijn aard; mijn hart deugde evenmin als mijn daad. Mocht ik soms tot mijzelf zeggen dat ik zo niet mocht zijn, toch was het mij onmogelijk om mijn aard af te leggen en zelfs kon ik mij niet van harte een andere aard toewensen, omdat het mij toescheen, dat ik onmogelijk gelukkig kon zijn, als ik aan U genoeg moest hebben." Geliefden, voelen wij in zo'n schuldbelijdenis niet de klopp van het verbroken hart. En allen, die de Heere leerden vrezen, zullen toch, bij alle onderscheid die er is, de elementen van zo'n belijdenis herkennen. Als tussen haakjes wil ik nog wel opmerken dat er van belijdenis van zonde geen sprake kan zijn, als er geen enkele hoop opgenade in het hart zou zijn. Waarlijk zonde belijden is vrucht van geloof, is geloofswerk: Zo Gij, Heere, de ongerechtigheden gadeslaat, Heere, wie zal bestaan? Maar bij U is vergeving... De rechte belijder is in zijn belijdenis tegenover God **eerlijk**. De Heilige Geest, Die in alle waarheid leidt, maakt ons waar tegenover onszelf en ook tegenover God. Dan kunnen en willen we ons tegenover God niet meer overeind houden. Dan wordt het onze bede: "Heere, laat mij al mijn zonden zien, opdat ik ze voor U allen moge belijden!" En dan niet alleen omdat God toch alles wel weet, maar omdat ons eigen hart ons dringt om openhartig te worden tegenover God, om Hem al onze zonde te belijden.

Nee, de rechte belijder probeert zijn zonde bij God niet meer te verschonen. Wie onoprecht is wil zijn zonde zo lang mogelijk verbergen. Of hij werpt de schuld op de verleiding van de duivel of op de macht van de verzoeking, of (en dat misschien vooral) op eigen onmacht ten goede. Maar ten diepste zijn al deze verontschuldigen beschuldigingen aan het adres van God en bedoeld om zichzelf te handhaven.

Trouwens, de satan zou geen enkele macht over ons hebben, als wij hem die macht niet zelf hadden verleend. En als wij vallen in de verzoeking komt dat doordat wij de verzoeking zelf opzochten of althans biddeloos de verzoeking ingingen. En onze onmacht is een schuldige onmacht. Wat Adam van ons maakte, zijn we niet tegen maar met onze wil. Daarom blijft er geen enkele verontschuldiging over.

Wie oprecht zijn zonde voor God belijdt, heeft een **mishagen aan zichzelf** gekregen. Niet maar een mishagen aan de zonde maar aan zichzelf, vanwege eigen zonde.

Als wij wel belijden gezondigd te hebben, maar even hoogmoedig, even prikkelbaar en onhandelbaar blijven als altijd, dan zijn we nog niet de rechte boetelingen. Als de prediking, dat wij in Gods oog in onszelf geen enkele heerlijkheid en geen enkel recht meer hebben en alleen maar verwerpelijk zijn voor Zijn aangezicht, als die prediking ons prikkelt en verzet bij ons oproept, als wij al maar voortgaan ons eigen vlees te sparen, nee, dan beseffen wij nog niet wat het betekent gezondigd te hebben tegen de allerehoogste Majesteit. De Heere eist het toch: alleenlijk, ken uw ongerechtigheid. Nog sterker: de Heere belooft het als een belofte van Zijn verbond: Ik zal maken (let op dat Ik!) dat zij een wal van zichzelf zullen hebben! De ware belijder belijdt zijn zonde voor Gods aangezicht dan ook **met schaamte**!

Er is ook een valse schaamte. Die brengt er ons toe om, zoals eens Adam, onze naaktheid voor God te bedekken. Maar de echte schaamte is een heilige verlegenheid, die ons met de tollenaar de ogen neer doet slaan. Hoe smartelijk de vernedering ook is, om het kleed der bedekking van onze zonde af te leggen en ons naakt voor God te stellen, de Heilige Geest leert het ons.

Hij brengt ons in het dal van verootmoediging. Immers: alleen wie zichzelf vernedert, wordt door God verhoogd. Trouwens: wij hebben toch geen eer meer, die wij tegenover God zouden kunnen ophouden, sinds wij Zijn heerlijkheid hebben verworpen? Eerloos staan wij van onszelf voor Hem.

Geliefden, zouden wij niet voor het eerst en bij vernieuwing biddend staan naar de schaamte, die in ons wordt verwekt als wij onszelf en onze zonden bezien in het licht van Gods heiligheid. Een schaamte, die zo levendig wordt, dat wij ze niet meer kunnen verdragen, en we begerig gaan uitzien naar de bedekking van onze schaamte met de mantel der gerechtigheid, door Christus geweven op Golgotha!

Als wij onze zonden voor de Heere recht belijden dan houdt dat in, dat wij **God tegenover ons in het gelijk stellen**: wij hebben God op 't hoogst misdaan! 'k Wil mijn misdaan, die U tergen niet verbergen!

We belijden dan ook van harte dat wij **strafwaardig** zijn. We erkennen Gods recht om alles van ons te eisen, wat Zijn wet, van ons eist. De zich tot God bekerende zondaar erkent niet alleen dat God recht heeft hem helemaal voor Zich op te eisen, maar ook dat God dat aan Zichzelf verplicht is. Kijk: **iemand is volkomen vrij om zijn slaaf van de dienstplicht te ontslaan**. Maar nooit kan een vader zijn kind ontheffen van de plicht om hem te eren en nooit kan een man zijn vrouw ontslaan van de plicht hem trouw te zijn. Hoe zou God dan iets minder van ons kunnen eisen dan wat Hem als God toekomt?

De ware boeteling stemt dan ook van harte toe, dat God, ondanks onze onmacht tot het goede, Zijn recht op ons moet handhaven. Of de mens kan of niet, doet hier trouwens niet ter zake. God kan niet nalaten van hem te willen dat hij zal doen wat hij moet. Het schepsel moge veranderen, God blijft Dezelfde.

Ds. Vlietstra.

Uit het land van de Bijbel 27.

C. HET BEDRIJFSLEVEN

II. Landbouw en veeteelt.

1b. De ooftbouw (1b).

We zetten ons bezoek aan een WIJNGAARD voort door te gaan bezien de betekenis en waarde van de **"olijfboom"**, nadat we hebben bekeken de edele "wijnstok" met zijn kostelijke vruchten.

Met recht kan over de olijfboom gesproken worden als **"de koning der bomen"**.

Zo lezen we in Richteren 9 vs. 8 van **Jotham**: "De bomen gingen eens heen om een koning over zich te zalven en zij zeiden tot de olijfboom: Wees gij koning over ons. Maar de olijfboom zeide tot hen: Zou ik mijn vetigheid verlaten, die God en de mensen in mij prijzen? En zou ik heengaan om te zweven over de bomen?"

De olijfboom is tot velerlei nut, o.a.:

Tot het bereiden van spijs; tot "zalving", zoals van haar en baard; als geneesmiddel; tot "verlichting". Denk b.v. aan de lampen van de "kandelaar" in het "Heilige" van de tabernakel en... bij de samenstelling van het reukwerk voor Gods heiligdom.

Het "olijfhout" kan dienen voor fijn meubelwerk.

Zijn vele takken met dicht gebladerte dienen tot schaduw.

Onder aan zijn stam schoten de wortelen jongen plantjes. Hierop wijst de tekst uit psalm 128 : 3 en 4:

"Uw huisvrouw zal wezen als een vruchtbare wijnstok aan de zijden uws huizes, uw kinderen als olijfplanten rondom uw tafel." Zie, alzo zal zekerlijk die man gezegend worden, die de Heere vreest."

De olijfboom brengt de rijkste vruchten voort tot zijn 40e jaar. Toch mocht hij niet bemest worden, maar wel werd de grond om hem wat omgewoeld.

Per jaar geeft hij wel 500 pond olijven. We lazzen zelfs, dat een boer van zijn 150 bomen zijn gehele gezin jaarlijks ervan kon onderhouden.

We lezen ook van de stam van "Aser" uit de zegeningen van Mozes in Deut. 33 vs. 24: "En dope zijn voet in olie."

De profeet Joël schrijft ervan in hoofdstuk 2 vs. 24:

"En de dorsvloeren zullen vol koren zijn, en de perskuipen van most en olie overlopen."

De olijfboom heeft een onbegrensde levenskracht, wordt zeer oud en blijft steeds vruchtbaar, zo lezen we in "Kok's Encyclopedie van de Bijbel".

Zijn bladeren zijn altijd groen. Zij hebben een lengte van 6 tot 8 cm. en zijn 1 1/2 cm. breed. Zijn vruchten hebben zelfs een oliegehalte van 30%. Bij volledige rijpheid

kunnen zij 2 cm. lang en 1 1/2 cm. breed zijn. De bovenste vruchten blijven voor de armen en de weduwen bewaard, volgens Deuter. 24 vs. 20, alwaar we lezen:

"Wanneer gij uw olijfboom zult geschud hebben, zo zult gij de takken achter u niet nauw doorzoeken: voor de vreemdeling, voor de wees en voor de weduwe zal het zijn." Ditzelfde gold ook van de wijngaard, waarvan men de druiven achter zich niet mocht nalezen. (vers 21).

De groeitijd van de olijven is van begin mei en liep tot de oogsttijd in oktober. De reeds afgevallen olijven moesten blijven liggen tot de aanvang van de oogsttijd, zoals deze bepaald werd.

Wat de groeikracht van de olijfboom betreft, hebben we gelezen, dat de olijfboom het beste tiert in zandige en steenachtige grond. Dat blijkt duidelijk uit verschillende uitspraken in de Schrift, zoals Mozes sprak in Deut. 32 vs. 13b: "En Hij deed hem honing zuigen uit de steenrots en olie uit de kei der rots."

Ook Job sprak daarvan, namelijk in hoofdstuk 29 vs. 6:

"Toen ik mijn gangen wies in boter, en de rots bij mij oliebekken uitgoot."

Maar hoe kon er olie uit de "kei der rots" vloeien? Dat kon zo: Bij het aanleggen van een olijvengard worden kuilen, in een rotsige grond gehakt en met goede aarde gevuld. Welnu, een jong plantje hierin geplant, kon dan zelfs zijn wortels door spleetjes van het gesteente heendringen. Vandaar de tekst, welke we zo even hebben aangehaald: "En olie uit de kei der rots". Welnu, zo was een vruchtbare laag teelaarde in een vallei voor de verdere groei van het boompje nog te goed.

Nu iets over de "olijfolie" en haar toebeereiding. Zij was als een ware levensbehoefte. Om de olie te verkrijgen, moesten de olijfvruchten na de oogst tot het uitpersen van de vruchten gedroogd worden. Die "gegeten" werden, werden eerst gedroogd. Die voor de bereiding van de olie bestemd waren, werden op een hoop gelegd voor het gisten, dat 14 dagen moest duren. Men verkreeg dan door het gisten meer olie.

Voor de bereiding van de "olie" werden de vruchten, zo groot als een duivenei, met de stok van de boom geslagen. Daardoor verkreeg men de beste olie.

Over de verse olie schrijft David in psalm 92 vers 11:

"Ik ben met verse olie overgoten."

Deze olie mocht alleen voor de heilige dienst des Heeren gebruikt worden.

De olijven, welke "geperst" werden, legde men enige dagen op het dak om te drogen. Daarna werden zij "ingezouten" om als "voedsel" te dienen. Die voor de toebereiding van olie bestemd waren, bracht men naar de "olijfmolen".

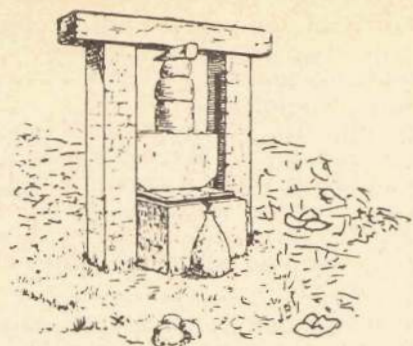

Olijfbomen met olijfmolen.

Deze molen was een ronde steen, waarop een andere schijfvormige steen werd geplaatst, maar dan op zijn kant, zodat de olijven werden vermaald tot een brij. Deze brij werd dan in een pers gestort, zodat zij onder een grote druk kwam en uit die brij dan de olie in het vat vloeide.

Nu was wel de eerste gestoten olie uit de olijven, welke in een stenen mortier waren gekneusd, de fijnste en duurste olie als zodanig. Deze olie werd in vaten of kruiken bewaard.

Toch was de gròtere hoeveelheid van olie, uit de perskuipen gehaald, van grote waarde. En dan citeren we nog eens de reeds genoemde tekst uit Joël 2 vs. 24: "En de perskuipen van

Olijvenpers.

most en olie overlopen." Zo leverden de vruchten van volwassen olijfbomen wel 50 liter olie.

Ten slotte willen we u nog wijzen op de twee bekende namen als de : "Olijfborg" en de "Hof van Gethsemané". Beide namen herinneren aan de "Olijventeelt" in Israël, want zij betekenen: "Oliepers".

Het was "Gethsemané", waar de Heere Jezus Zijn zwaarste lijden aanving. Daarvan getuigde Hijzelf toch en dat we lezen in Lukas 12 vs. 50: "En hoe word ik geperst, totdat het volbracht zij."

Ja, wat heeft het de Borg gekost om een volk te reinigen en te heiligen tot Zijn dienst! Ja, in Zijn hof te mogen eten van Zijn edele vruchten!

Gel. lezer(es)! Kent u iets van zulk een "persing", als ontdekking aan uw schuld en doemwaardigheid? Daarvan wil de "eigen-gerechtigde" mens niets weten. Men meent immers: "Jezus te hebben aangenomen" ... maar zonder ware ontdekking van zichzelf. O neen, die ontdekking of "persing" is geen "voorwaarde", maar het is de weg tot de geloofswetenschap, in die Borg "verzoening" en "vergeving" van zonden te ontvangen! Ja, dan wordt Hij juist in die weg van ontdekking en ontgronding zo onuitspreklijk dierbaar en algenoegzaam! Ja meer! De "Olijfborg", vanwaar Jezus zegenend ten hemel is gevaren, spreekt dan zo troostvol van Zijn "overwinning" als vrucht van Zijn "persing".

Ja, zo wordt Hij voor een volk, dat van alle kanten bestreden wordt en wel met de vraag: O, hoe zal ik er ooit komen? ... de dierbare "VOORLOPER", Die achter het binnenste Voorhangsel is ingegaan in het hemelse gdom!

Zó zal ook de verlorne Kerk mogen getuigen:

"Door U, door U alleen, om 't eeuwig welbehagen!"

Dr.

v.L.

Bezinning op de prediking

2. Punten van bezwaar

Voordat ik verder iets zeg over de brochure "Bezinning op de prediking" een enkele regel over het opschrift van het eerste artikel. Toen ik het onder ogen kreeg in ons blad, las ik tot mijn verwondering: "een belangrijke functie". Misschien heeft deze of gene gedacht, dat ik bedoelde aan de studie-vereniging "Calvijn" of aan het geschrift, waarom het gaat, een belangrijke functie toe te kennen. Dat was de bedoeling niet, al kan daar een goede zin aan verbonden worden, nl. dat deze uitgave gebruikt zal worden tot wezenlijke bezinning en wederkeer. Daar zou ik alleen maar zeer dankbaar voor zijn. Maar het opschrift dat er boven stond - of ik bedoelde er boven te zetten - was heel gewoon: "een belangrijke brochure". Door mij of door de drukker zal wel een fout gemaakt zijn.

Nu vraagt u uzelf af: wat is de eigenlijke inhoud van de bezwaren tegen de prediking van meerderen in onze kerken? Daar mag en móet naar gevraagd worden. Het gaat niet aan om zulke klanken van verontrusting te laten horen als het over simpele bezwaren gaat. Dan zijn we niet klaar met wat algemene uitdrukkingen als "de harteklop der belijdenis wordt er niet in gehoord" en "het bevindelijk element ontbreekt eraan". Ik bedoel daar geen kwaad van te zeggen. Maar het zou tegenover hen, die zo zouden preken onjuist zijn, als we daarmee volstaan. In de kerk is het eenvoudig eis, dat we elkaar niet in het ongewisse laten van de eigenlijke bezwaren. En dat gebeurt in deze brochure ook zonder omwegen. Zonder meer worden concreet de punten van bezwaar genoemd.

Korte samenvatting

Het is niet de bedoeling hier uitvoerig de

bezwaren te vermelden. Ik houd me meer aan de korte hoofdstukken van het geschrift zelf. In het geheel zijn het er zeven, die op een positieve wijze telkens spreken van bepaalde elementen, die in de prediking naar Gods Woord behoren te zijn. Uiteraard ligt daar de bedoeling achter om bij ieder element telkens opnieuw de bezwaren naar voren te brengen. Ik wil proberen hier eerst het laatste te doen zonder te vergeten dat deze meestal in een positief kader staan. Daarover wellicht later.

Het gaat dan over:

1. Noodzaak van wedergeboorte. Deze wordt verzwegen in de prediking van meerderen. Dit veronderstelt het miskennen van de geestelijke doodstaat van de mens.
2. De juiste gemeentebeschuwing. In de praktijk van de prediking wordt er teveel van uitgegaan, dat er in de gemeente alléén gelovigen zijn. Er wordt te weinig of hoegenaamd niet onderscheiden tussen bekeerden en onbekeerden. Het gevaar is groot, dat men historisch geloof aanziet voor waar-zaligmakend geloof. Ook van het onderscheid onder de gelovigen wordt weinig gehoord.
3. De juiste verhouding rechtvaardiging-heiligmaking. De vraag van de tollenaar: wees mij zondaar genadig, lijkt een achterhaalde vraag. De schuld en zonde worden vaak verzwegen. Het profetisch onderwijs van Christus, waarin Hij plaats maakt voor Zichzelf wordt tekort gedaan. In het preken over de heiligmaking staat de rechtvaardiging niet voorop en vindt een verdere vervlakkings plaats door de nadruk op de strijd tegen de machten in moeite en verdriet enz. en niet tegen de zonde.
4. Verhouding eis en belofte. Er is in de prediking van meerderen een benadrukking van de eis om te geloven zonder dat de belijdenis van onmacht en onwil duidelijk functioneert. De inzet van de mens lijkt het te doen. Activisme doet de mens teveel de eer geven. De zonde als Godonterende daad en de genade als onverdiende goedheid komen al te weinig uit.
5. Verhouding Wet en Evangelie. De aanklagende functie van de Wet wordt niet gehonoreerd. In verband daarmee ook niet de zondekennis, die tot Christus doet vluchten.
6. Gevaar van vervlakkings. Gesproken wordt over een tendens van algemene verzoening. Het particuliere van de genade Gods in Christus komt weinig uit. Ook wordt hier gewezen op een bepaald woordgebruik waarin de heiligheid Gods en de majesteit van het geïnspireerde Woord te weinig in acht worden genomen.
7. Gewicht der prediking. De gevaren van "het met rust laten van iemand in zijn onbekeertheid" "het in valse gerustheid aan zichzelf overlaten" worden hier gesignaleerd. We zouden kunnen zeggen, dat de ernst van de eeuwigheid niet meer benadrukt wordt.

Geen vreemde klanken!

Ik meen het te kunnen zeggen, dat een eerlijke lezer van dit geschrift deze bezwaren ontmoet. Wanneer we ze op ons in laten werken, zal het niet moeilijk zijn om te zeggen: het zijn geen vreemde klanken. Ze vertolken gevaren, die door het gehéél van de Christelijke Gereformeerde Kerken in het verleden zijn benadrukt. Met opzet zeg ik het zó. Het was maar niet zo, dat een kleiner of groter gedeelte van onze kerken deze gevaren onderschreven. Er waren altijd gemeenten, die meer een prediking begeerden, waarin de kenmerken van het genadeleven en de leidingen die de Heere met de Zijnen houdt een grote plaats hadden. Maar én die gemeenten én de anderen waren niet gescheiden door een andere visie op de in deze brochure vertolkte bezwaren. Globaal gesproken kunnen we zeggen, dat men toen gescherpt was in het beluisteren van de prediking, waarin de noodzaak van wedergeboorte, van wáár geloof en het plaatsmakende werk van de Heilige Geest voor Christus gevonden werd. Niet de bezwaren zélf, hoewel lasterende tongen dit wel graag beweerd hebben, maar de Schriftuurlijke achtergronden ervan behoorden tot het "eigene" van de prediking in onze kerken. Dat dit zó was, was geen wonder. Het is opmerkelijk, dat in de strijd tegen bijv. de leer van de veronderstelde wedergeboorte en de praktische gevolgen daarvan vaak dezelfde bezwaren gehoord werden aan het

adres van de prediking, zoals deze in de Gereformeerde Kerken in die tijd veelal gebracht werd. Natuurlijk ga ik niet voorbij aan het andere front in die tijd. Zelfs zou men kunnen zeggen dat daar in de leer het voorrecht van-het-zijn-op het erf des Verbonds ondergraven werd. Maar in de praktijk was men onder ons juist beducht voor een "geslacht van Nicodemiten, dat van geen wedergeboorte meer weet". Dezer dagen las ik van - toen nog - Ds. J.J. van der Schuit: "Een gezonde Schriftuurlijke verbondsleer zet de mens, de zondaar, niet neer op de rustbank van een veronderstelde wedergeboorte, maar wijst hem op de knielbank, waar hij met de profeet leert roepen: "Heere, bekeer mij én dan zal ik bekeerd zijn" en waar hij in persoonlijke geestelijke huwelijksverbintenis in breking en buiging van gans zijn levenscentrum leert: "Ik zal u ondertrouwen in recht en gerechtigheid en gij zult de Heere kennen". (Zie "Na vijf en twintig jaren" blz. 143).

Hooft u daar niet: de noodzaak van de waarachtige bekering als "zondaar"? Dan: het beleven van de belofte en dat in de weg van "breking en buiging"! Die prediking, waarin dit op schriftuurlijke wijze vertolkt werd, trók en werd als het "eigene" erkend.

De kanselboodschap van 1953

We kunnen ook nog anders spreken van "geen vreemde klanken". Ik bedoel: ze zijn niet alleen verweven met de strijd die we hebben gekend, maar ze zijn ook in later tijd op een direkter wijze vertolkt tegenover het gevaar, dat onder ons zélf opkwam. Op de Generale Synode van 1953 werd naar aanleiding van sommige bezwaarschriften, die de verontrusting uitspraken over onverantwoorde scheuringen en bepaalde artikelen in het jeugdblad van toen enz., een kanselboodschap opgesteld, die in dit verband spreekt. Deze brochure herinnert op blz. 11 onder "De juiste gemeentebeschuwing" aan deze boodschap en haalt een bepaalde passage aan. Het is bekend dat Prof. G. Wisse op de tot standkoming van dit stuk veel invloed gehad heeft. Het kan geen kwaad - dacht ik - dat te zeggen. Deze boodschap getuigt van "een soms waar te nemen verslapping van de ernst in de behandeling der ons toebetrouwde zielen". Daarom roept dit stuk op "om óp en ónder de kansel en in al de ambtelijke arbeid diep doordrongen te zijn van het tijdelijk en eeuwig wel en wee, zowel der bekeerden als der onbekeerden, opdat toch vooral het onderscheidend, ontdekkend, onderwerpelijk en bevindelijk element in prediking, catechisatie, huisbezoek etc. krachtig aanwezig zij".

En dan ook dit gedeelte: "Het is voorts niet te ontkennen, dat met name de verbondsbeschouwing soms ontaardt tot een vervlakkings in de beleving, alsof het voldoende ware dat we door geboorte onder de verbondsbedeling zijn opgenomen of dat we zonder de innerlijke wederbarende werkingen des Heiligen Geestes de weldaden des Verbonds ons zouden kunnen toeëigenen en deelachtig worden. Geloof en bekering zijn wel noodzakelijk in het licht des verbonds, maar altijd zo dat dat goed in het oog worde gehouden, dat ook dit alles genadegift des verbonds is; tevens dat krachtens dit verbond, hoe ellendig wij ook in onszelf ons bevinden, wij een recht hebben om te geloven. Om daarvan gebruik te mogen maken, is het noodzakelijk, dat we in de bevindelijke weg leren, dat we God kwijt zijn en van nature in een verbroken werkverbond liggen, dood door zonden en misdaden en we alleen door een oprecht geloof Christus en Zijn weldaden deelachtig kunnen worden, waartoe dan ook dit verbond ons de volzalige weg ontsluit".

Zo spraken de kerken

Het is niet zonder belang, dat zo de kerken gesproken hebben. Ik weet wel, dat niet op alle kansels destijds deze boodschap gelezen is, maar hij werd ter Generale Synode unaniem aanvaard. Uiteraard was het geen toevoeging aan onze belijdenis - wel een vertolking van wezenlijke dingen erin - maar toch: er ging een waarschuwend stem uit tot al de kerken. Het ging om elementen die in die tijd zo vertolkt werden maar waarvan men ter synode unaniem van oordeel was: ze kunnen niet gemist worden.

Graag teken ik hier aan: er is aansluiting in dit geschrift aan wat in het verleden gezocht werd. En ik meen dat het nu vandaag niet anders is bij het verschil van vragen toen en nu.

D. Slagboom.

Voor de jeugd

Het Zonnekind 85

Beste jongelui!

"Als nu Delila zag dat hij haar zijn ganse hart verklaard had, zo zond zij heen en riep de vorsten der Filistijnen, zeggende komt ditmaal op, want hij heeft mij zijn ganse hart verklaard. En de vorsten der Filistijnen kwamen tot haar op, en brachten dat geld in hunne hand".

Richt. 16 : 18.

Simson had zijn geheim prijs gegeven. Delila wist nu waar het geheim van zijn grote kracht in schuil ging. Zij twijfelde er nu niet aan of Simson haar de waarheid wel had gezegd. Dat komt wel duidelijk uit in het 18e vers, dat hierboven afgeschreven staat.

Dat Delila erg lief tegen Simson gedaan heeft, nadat hij haar alles had verteld, hebben we jullie de vorige keer al laten merken.

Hij was inmiddels bij de duivel te biecht geweest. Misschien is dit een uitdrukking die niet dadelijk door alle lezers wordt begrepen. Toch is het een heel reële zaak, die wel enige aandacht mag hebben. Het woord **biechten** is jullie natuurlijk niet onbekend. Het komt veel voor bij de roomsen, hoewel dat er in de laatste tijd ook daar niet op vooruit gaat. Doch de leer is deze, dat als je als een zondaar last van je geweten hebt, dan kun je gaan biechten bij de pastoor of een andere geestelijke, die dan daarna absolutie verleent, dat is vergeving van het beleden kwaad.

Nu is het natuurlijk waar dat als je tegenover je naaste kwaad gedaan hebt, dan moet je dit belijden tegenover je naaste en ook tegenover God. Wanneer je het in oprechtheid tegenover God doet, dan schenkt de Heere vergeving. Want Hij zegt in Zijn Woord: Wie zijn zonden belijdt en laat die zal vergiffenis ontvangen. Je naaste moet het je ook vergeven, wanneer je tegenover hem belijdt wat je tegenover hem misdaan hebt. En dat niet slechts een keer, doch wel zeventig maal zevenmaal, zoals de bijbel dat ons leert.

Doch een mens mag nooit de plaats innemen van God, zoals dat in de roomse kerk gebeurt en zoals dat in de protestantse kerken weer ingang begint te vinden. Want het komt nogal eens voor, als in de morgendienst de wet wordt voorgelezen, dat er dan door de gemeente een gemeenschappelijke schuldbelijdenis wordt gedaan. De liturg (degene die de dienst leidt) geeft dan ook een verklaring van vergeving af, en dan is de lei weer schoon. Dat zo iets heel gemakkelijk tot vervlakking leidt en ons in roomse wateren brengt, behoeft geen nader betoog.

Doch bij de duivel te biecht gaan is een heel kwalijke zaak. Want dat is een harde heer. Eerst verleidt hij zijn volgelingen tot het kwaad en als men dan bij hem komt om het kwaad te belijden, dan moet men op geen vergeving rekenen. Want de duivel kent geen genade.

Echte genade kun je alleen van God krijgen. En die geeft Hij aan diegenen die oprecht Hem hun zonden belijden. Dat gaat altijd, als het in waarheid is, met droefheid gepaard. Men is dan bedroefd hierover dat men tegen een goedgezondigd God gezondigd heeft. De Heere moet dan Zijn aangezicht verbergen. En daar kunnen de kinderen van God niet tegen. Want als Hij zijn aangezicht verbergt, dan worden zij verschrikt. Zij gaan dan Zijn aangezicht zoeken en rusten niet eerder voor dat Hij het weer in gunst tot hen wendt. Dit is een wondere beleving. Want de Heere drukt dan beloften van vergeving af in het hart, terwijl tegelijkertijd het geloof in de beloften door de Heilige Geest gewerkt wordt. De beloften worden dan in geloof aangenomen. Men weet het dan zeker: Bij U is vergeving, opdat Gij gevreesd wordt. Want in het geloof is geen twijfel. Dat wil niet zeggen dat er in de gelovige geen twijfel is. O zeker, maar al te veel. Die vandaag gelooft en daarin vast staat, die kan het morgen weer kwijt zijn. Het ongeloof, wat de natuur van de mens eigen is, heeft dan weer de overhand. Doch als het geloof in de dadelijkheid beoefend mag worden, dan kan men met de dichter zeggen:

Ik roem in God, ik prijs het onfeilbaar woord;

Ik heb het zelf uit Zijn mond gehoord.

'k Vertrouw op God door gene vrees gestoord.

Wat sterveling zou mij schenden . . .

Dit is een zaak die zich door geen mens aan laat praten. Want als de mensen je dat aan willen praten, dan gevoelt elke ziel die in der waarheid om God verlegen is, dat het daardoor met God nog niet in orde is. Het kan alleen met God in orde komen, bij God vandaan. Dat wil zeggen: God moet Zelf weer van heil en vrede spreken, wil er in het hart weer de ware vrede komen. En als die er is, kan dit ook weer door geen mens ontnomen worden.

Gelukkig degenen die het bij God vandaan mogen weten, dat Hij in gunst en niet in wraak Zijn lust heeft, daar de hitte van Zijn gramschap geblust is, in het dierbare bloed van Zijn lieve Zoon.

Simson heeft zijn ganse hart aan Delila verklaard. Dat hij daarmee aan het verkeerde adres was, zal jullie nu wel duidelijk zijn.

Ik lees ook niet, dat toen Simson zijn geheim had prijs gegeven, dat zijn hart hem sloeg. Dat is ook een bepaalde uitdrukking, die zelfs in de bijbel voorkomt. Als men kwaad bedreven heeft en de consciëntie gaat spreken, dan wordt men m.a.w. door zijn hart geslagen. Men wordt dan van binnen onrustig. Men zou aanstonds de daad wel ongedaan willen maken. Doch dat is niet mogelijk. Het beste is, wanneer jullie hart je slaat, dat je dadelijk de onderwijzing die daardoor tot je komt, ter harte neemt. Dat je het verkeerde belijdt en vergeving daarvoor vraagt. Hoe eerder iets opgeruimd wordt, hoe beter het is. Hoe langer iets blijft zitten, hoe moeilijker het wordt.

Als Simsons hart hem geslagen zou hebben, dan was er nog een weg open om aan de strik, waarin hij zichzelf had terecht gebracht, te ontkomen. Hij had dan tegen Delila gezegd: En nu scheiden hier onze wegen. Want ik heb mijn haren nog, het teken van mijn naziërerschap. En die laat ik niet afscheren. De groeten!

Doch in plaats dat hij van deze vreselijke plaats des onheils weglucht, zegt hij tegen Delila wat haar te doen stond. Namelijk als men zijn haren af zou scheren, dan zou hij zwak wezen, gelijk alle mensen. Dus Delila, je weet het nu. Zie, dat je mijn haren er af krijgt, en ik ben machteloos.

Dat was tegen Delila voor geen dovemans oren gezegd. Nadat zij Simson bedankt heeft voor zijn eerlijkheid, liet men voorlopig, naar het scheen, de zaak voor wat hij was. Het staat in de bijbel allemaal wel zo vlot achter elkaar beschreven, doch alles heeft zijn tijd nodig. Nadat Simson haar alles verteld had, is zij niet hetzelfde uur naar de vorsten der Filistijnen gegaan. Dat heeft zij niet eerder gedaan, voor zij de gelegenheid daartoe schoon zag.

Die gelegenheid zal wel niet lang op zich hebben laten wachten. Toen deze er was, ging zij naar hen toe. Wij hebben jullie al eerder geschreven, dat de vorsten der Filistijnen er na drie keer, wel niet veel meer in zullen hebben gezien. Dat kun je wel lezen in de manier waarop Delila het grote nieuws vertelt.

Zij riep het uit. Daar zit enthousiasme in! Komt ditmaal op, want hij heeft mij zijn ganse hart verklaard. De Filistijnen moesten er nu wel van overtuigd zijn dat het nu geen spel meer was, wat zij bij voorbaat moesten verliezen.

Ik stel mij voor dat deze filistijnse heren wel verrast zullen hebben opgekeken, toen Delila hen kwam vertellen dat Simson haar zijn ganse hart verklaard had.

"En de vorsten der Filistijnen kwamen tot haar op, en brachten dat geld in hunne hand." Jullie moeten je niet voorstellen dat deze vorsten dadelijk met Delila zijn meegegaan. Want alles wat in het vervolg geschreven wordt, had toch ook weer zijn voorbereiding nodig. Zij zullen daarom Delila wel bedankt hebben en tegelijkertijd dag en datum hebben afgesproken, wanneer het sinistere werk moest plaats hebben. Daar was nog heel wat in te voorzien, om alles zo geheim mogelijk te laten verlopen. Er moest ook nog een kapper worden opgezocht, of iemand die daarvoor doorging, om Simson van zijn haren te ontdoen.

En dan het geld! Het is niet onmogelijk dat Delila daar ook om gevraagd heeft, of op zijn

minst daarop gezinspeeld heeft. Want zij brachten het geld mede in hun hand. Dat is ook nog niet zo eenvoudig. Wij hebben tegenwoordig papiergeld. Dat weegt weinig of niets. Maar 5500 zilverlingen neem je zo maar niet mee.

Daar zal wel een ezel aan te pas hebben moeten komen om dat allemaal te vervoeren. Hoe het ook zij, op de afgesproken dag, zijn zij, mogelijk langs verschillende sluipwegen, bij het huis van Delila aangekomen om zich thans voor de vierde maal in een van haar kamers te verbergen. Want Simson mocht hen natuurlijk niet zien. Hij mocht eens argwaan krijgen, dan konden zij de uitkomst wel berekenen. De duivel is erg listig. Hij gaat niet over ijs van één nacht. Zullen jullie dit onthouden. Want hij is nog niets veranderd. Gelukkig verandert de HEERE ook niet. Inmiddels teken ik weer, jullie aller vriend,

Ds. H.C. v.d. Ent.

Boekbespreking

God verzoend door Stephan Charnock.
Uitgever Romijn en Van der Hoff te Gorinchem.

Dit werk verscheen al enkele jaren geleden in vier deeltjes van gemiddeld ongeveer 130 blz. De oorspronkelijke titel van dit werk was **God verzoend en de Wet in haar tweërlei eis verheerlijkt en van haar vloek ontwapend.** De dood en die het geweld des doods had teniet gedaan in en door de dood van Christus, Zichzelf door de eeuwige Geest Gode vrijwillig opofferende, om aan de Goddelijke Gerechtigheid te voldoen, en de verbeurde erfenis der in Hem uitverkorenen derwijze te verwerven, dat zij deze, ter bekwaamere tijd, dadelijk en personeel, deelachtig gemaakt worden.

Toen het werk voor de eerste keer in ons land verscheen schreef Comrie een voorrede, waarin hij een goed getuigenis geeft van de schrijver en zijn werken, die na zijn dood in 1680 werden gedrukt.

Het gaat om verhandelingen over 1 Cor. 5 : 7: want ook ons Pascha is voor ons geslacht, Efeze 5 : 2: . . . een slachtoffer, Gode tot een welriekende reuk, 1 Cor. 2 : 2: Want ik heb niet voorgenomen iets te weten onder u, dan Jezus Christus en Dien gekruisigd, Lukas 24 : 26: Moest de Christus niet deze dingen lijden en alzo in Zijn heerlijkheid ingaan en dezelfde tekst: . . . en (alzo) in Zijn heerlijkheid ingaan.

Laat dit genoeg zijn. Charnock is hier vrij onbekend. Enige tijd geleden schreven we al eens over hem en zijn werken. Enkele gedeelten daaruit gaven ons gelegenheid kennis daarmee te maken.

De boekjes zijn in klein formaat uitgegeven en kosten - volgens de catalogus - f 15,75 per deel en de vier delen compleet oorspronkelijk f 57,50, nu slechts f 35,-.

B.

Boeken van den Hertog

Postbus 150, 3990 DD Houten, tel. 03403-3434

1. Des Heeren werken groot door H. Florijn. Het gaat hier om het 4e deel van een serie boeken, waarin merkwaardige voorvallen uit het leven van kinderen Gods beschreven worden. De vorige deeltjes zijn al vroeger verschenen. Daarover hebben we indertijd geschreven. Thans is de eerste serie compleet. Er is nu voor elke dag een stukje te lezen, als bij een dagboek. De meeste stukjes beslaan ruim een bladzijde. Het boek telt 148 pagina's. We vinden er een en ander in over heel bekende en minder bekende personen. We noemen slechts Wessel Gansfort, Hendrik Voes en Jan van Essen, Luther, Calvijn, Jan de Bakker, Wendelmoet Claesdochter. Theodorus van der Groe is de laatste van wie iets geschreven wordt. Er staat dus een en ander in over het werk des Heeren in de harten van zondaren en de vrucht daarvan in het leven. Vandaar dat we dit vierde deel evenals de andere delen kunnen aanbevelen. We gevoelen wel het bezwaar dat wat het boek van de verschillende personen bevat slechts zeer fragmentarisch is. Je zou graag van deze en gene wat meer willen lezen. Het boek kost gebonden f 19,50.

2. Lichtdragers serie

In deze serie zijn vier deeltjes verschenen, respectievelijk onder de titel Wapent u! (leer en leven), 'n Gebroken hart (geloofsleven), Alles ten goede (in kruiswegen) en 't Hijgend hert (verlangen in smart). Elk deeltje bevat 45 meditaties. De lezers van het RD zullen ze herkennen. Ze hebben in dit blad gestaan. Veel schrijvers komen aan het woord, bekende theologen - lichtdragers - uit de 16e tot en met de 19e eeuw. Bij elk boekje is de keuze afgestemd op bepaalde levensomstandigheden, zoals tussen haakjes is aangegeven.

De boekjes zijn verschenen in een handig formaat en voorzien stellig in een bepaalde behoefte. Ze zullen evenals de korte meditaties in het RD, zoals ons meermalen gebleken is, licht verspreiden. Vandaar dat we ze van harte kunnen aanbevelen. De prijs is f 4,95 per deeltje van 48 blz.

3. Leer ons onze dagen tellen door Ds. E. van Meer.

Dit is een bijbels dagboek. In 1948 verscheen de eerste druk. Ds. Van Meer schreef eerder een uitgebreider dagboek onder de titel: Leer mij Uwe paden. Dat verscheen enkele jaren geleden opnieuw. We hebben daar indertijd aandacht aan geschonken is ons blad en het werk van harte aanbevolen. Het boekje dat nu herdrukt is verscheen op verzoek van de toenmalige uitgever. De meditaties hierin zijn korter dan die in het andere dagboek. Het formaat is daarom ook kleiner. De inhoud is zoals die van Ds. Van Meer kan worden verwacht. Het was zijn begeerte - zo lezen we op de achterzijde van de band - om ook in dit boek, staande op de bodem van Schrift en Belijdenis, eenvoudige gedachten over de praktijk der godzaligheid aan te bieden.

Dr. S. Meijers zegt in een Ten geleide o.a.: De tijd waaruit het stamt is die van de band en van het conflict met Indonesië: pastoraal als zijn hart was dacht mijn schoonvader ook aan de militairen ver weg, en herinnerde hij hen aan de noodzaak de Bijbel bij zich te houden, wil men zich aan de Bijbel kunnen houden. Moge in dezen de situatie achterhaald zijn, de reismogelijkheden zijn sindsdien bepaald niet kleiner geworden, en nog steeds kan een klein boek een goede plaats vinden in een koffer. En de openbare geloofsbelijdenis leent zich nog steeds tot het geven van een geschenk.

Het is overbodig te zeggen dat we ook dit boek van Ds. Van Meer van harte kunnen aanbevelen. De schrijver kende de praktijk van de godzaligheid en schreef vanuit de nauwe verbinding aan de Heere, de God van zijn leven.

De prijs is f 17,50. Dat is voor een gebonden werk van 384 blz. stellig zeer laag te noemen.

B.

Immers zal een wees ontfermd worden. Nu des Heeren ontferming hield staande en - voorzorg.

Merkwaardig is het dagboek van 19 november van het volgend jaar (1870).

Daar lezen we:

"heden voor 9 jaar was ik dicht bij mijn lieve Heiland. Wat heeft Hij steeds trouw voor mij gezorgd. En ach, wat heb ik Hem veel moeite gemaakt met mijn zonde en ongeloof. En nu - wat mij verbeidt, weet ik niet. Maar wel, dat de Heere goed is. Word, mijn ziel, nooit wanhopig. Bij Jezus is raad. Als gij bukt, valt, volgt. Het vlees moet gekruisigd worden. Met zware nagelen moet gij, mijn ziel, aan het kruis. Doch ook dan is onze trouwe Jezus goed! Hij doet alles goed, maar heeft er heel wat mee te stellen om u in de hemel te brengen. Geloof gij dat? Hij maakt eens het klagen tot aanbidden. Dan zult gij danken voor hetgeen, waarom gij nu treurt en weent! Nu, mijn ziel, schep moed en als gij weer treurig zijt, gebruik dan nog eens dit dronkje waters, dat de Heere mij heden gegeven heeft en waarmee Hij mij zo zalig verkwikt heeft."

Onder zeer merkwaardige omstandigheden verkeerde bij het schrijven dezer regelen Groningens leraar. Was hij dit of was hij het nauwelijks meer?

Na in de zomer van 1870 voor Wageningen en Garyp bedankt te hebben, was weer het beroep naar Reitsum gekomen. Ds. Ploos dacht eerst te bedanken. Te Leeuwarden verhaalt hij dit aan zijn oude vriend Reitsma. Doch toen deze "Standfries" dit hoorde, zonk hij ineen.

De 10de november nam Ploos van Amstel Reitsum aan. Een lange tweestrijd had echter dit besluit gekost en - de drie weken bedenktijd, toegestaan door de reglementen der Herv. Kerk waren - strikt genomen - reeds om, eer de brief van aanneming werd geschreven. De moderne families te Reitsum, waarvan we boven verhaalden, dienden op deze grond protest in tegen de wettigheid der aanneming. De zaak kwam voor het Classicaal Bestuur van Dokkum en dit désapprobeerde.

Ploos werd gerekend te hebben bedankt en bleef vooralsnog predikant te Groningen.

Werd door deze mislukte poging om uit de strijd uit te komen, de positie te Groningen niet aangenamer, een troost bereidde de Heere de weduwnaar daardoor, dat een vriendelijke en trouwhartige discipelin zijns Heeren het wankelend huisgezin kwam stijven en de kinderen een tweede moeder en hem een troostende gade werd.

Vriend Visser uit Leeuwarden was de Eliëzer geweest, die gesproken had, terwijl thuis het Izaäksgebed opging en mejuffrouw Anna Geertruida Binkema van Leeuwarden, afge-

lost van een levenstaak, tot dusver God ter eer volbracht, verklaarde zich bereid en gedrongen, de eigenaardige zelfverloochening en grote toewijding vragende taak te aanvaarden om Ds. Ploos van Amstel tweede vrouw te zijn.

Na heel wat strijd te hebben doorgeworsteld, leidde hij den 9de december 1870 haar in de sombere woning binnen, die zij met stille, liefelijke zonneschijn zou verhelderen.

De dagen te Groningen waren nu echter geteld. Van alle kanten werden de beroepsbrieven als afgeschoten. Jaarsveld, Serooskerke, Ooltgensplaat, Zelhem, Hellevoetsluis ketsten, maar Hilversums beroep brak de koorde, die nog aan Groningen bond.

In zijn afscheidsrede herdacht hij, hoe hij "met een doorwond hart, blootgesteld aan de diepste smarten, waarlijk met tranen had gezaaid en een woord verkondigd, geboren uit de diepte der smart, gevonden op de bodem des lijdens." "Nooit had hij moeten arbeiden onder zulk een macht van smarten en bezwaren als hier", "doch ook te midden der diepste smarten, waardoor zijn ziel soms dodelijk getroffen was, had hij, dank zij Gods schragende trouw, toch mogen zaaien het woord van Gods genade, zich en anderen tot troost".

Voorts bepaalde Ds. Ploos zijn gehoor bij de woorden van Paulus uit Hand. 20:32 en beval zijn broederen "Gode en den woorden zijner genade". Ook deze afscheidsprek is een strijdpreek. Hij "zet het lancet in de wonden". "Noemt men hem exclusief, hij is het anders dan de kerkelijke kiesvereniging "Recht voor allen", die ondanks deze leuze rechtzinnigen buitensluit!"

Hij blijft waarschuwen tegen het ongeloof, dat in de gemeente zich steeds driester vertoont en zijn overwinningen viert, belovende vrijheid, hoewel het niet dan boeien brengt. Ook is er een gevaar der transactie en er zij vrees om gemene zaak te maken met leugenachtige beginselen. Al kunnen wij daaruit schijnbaar nog zoveel voordeel trekken, het is alles leugenwinst, leugenhulp, schuim en ijdelheid. Staat alleen met uw God en gij zult kloeke daden doen!"

Aan het einde zijner preek erkent de scheidende leraar: "Het is niet uit gebrek aan liefde, dat ik uit uw midden vertrek. Maar in deze gedesorganiseerde toestand op kerkelijk gebied voel ik mij niet in staat met vrede en vrucht te arbeiden". Ziehier een profetie! Nu meende hij nog de strijd te kunnen ontwijken, straks zou hij gevoelen, dat voor te gaan in de arbeid tot reformatie van de "gedesorganiseerde toestand op kerkelijk gebied" zijn roeping was van Hem, die door alle ervaringen, ook die te Groningen opgedaan, zijn werktuig toeberedde. Doch volgen wij hem eerst nog naar het Gooi.

Een wandel met God 8.

Levensbeschrijving van
Ds. J.J.A. Ploos van Amstel

V. De Zwerftocht (2)

Ploos voelde zich een wees. Een verlatene. Hij miste die "trouwe gade; altijd zo vriendelijk en bevallig voorkomend". Ach, zo schreeuwde het doorwonde hart - "Zij was zo liefhebbend en getrouw. Hoe hielp zij mij in mijn arbeid en de blijdschap was ze van Zondagsschool en meisjesvereniging. . . . Bijna 7 jaren mochten wij een gezegende echtverbintenis genieten, waarin wij zijn samengegroeid door liefde in de gemeenschap van de Heilige Geest". . . . En als ik vraag, wat maakt mij het hart zo droevig, het is niet alleen het wegnemen van mijn vrouw, maar ook en vooral de omstandigheden waaronder. Pas hier en dan zo geslagen. . . . Had ik te Ridderkerk moeten blijven? - De Heere weet het. Maar allerlei gewaardwordingen doorkruisen mijn ziel. Hoe gaarne had ik ook afscheid van haar genomen en veel met haar gesproken. Dan ach. . . . Wat heeft mij de Heere te zeggen? Ik sta verbijsterd. Maar de Heere zal uitkomst geven en mij, eenzame op aarde, niet alleen laten.

Als u wat te vieren hebt: hou het in 'IRENE': stijlvol, gezellig, huiselijk, betaalbaar en . . . in eigen kring!

HOTEL - REST.

'IRENE'

Fam. Bostelaar

ELSPREET

tel. 05779 - 1236

SLANK WORDEN EN . . . BLIJVEN

Na 1 à 2 weken gaat U resultaten zien. Langzaam misschien, maar zeer zeker. Dat is de natuurlijke methode. Bovendien zijn onze geheel plantaardige vermageringstabletjes het ideale middel om verstopping te voorkomen. Kuur voor een maand f 20,-.

DROGISTERIJ SIKKING

Barveoetstraat 5,
2011 WL Haarlem
Tel. 023 - 312882/
324606.
Postgiro 190609.

Stationssingel 50

Tel. 08385 - 13978

Postbus 177

3900 AD Veenendaal

Wel eens op
TEXEL
geweest?

Beslist de moeite waard. Bos, duinen, zee, vogelbroedplaatsen, visgelegenheden, etc., en . . . rust.

U kunt op
'DE VERRASSING'
gebruik maken van

volledig pension voor groot en klein.

Prijzen v.a. f 285,- p.w.

Of u kunt kiezen voor een bungalow met alle comfort of sta-caravan.

Voor 60-plussers speciale voor- en naseizoenprijzen.

Vraag vrijblijvend onze kleurenfolder aan. Tel. 02223-661 of 391.

PLAATST UW FAMILIEBERICHTEN IN BEWAAR HET PAND

Een verantwoord adres voor al uw

HUISHOUDELIJKE APPARATEN

- de BESTE merken voor een lage prijs. (SIEMENS, ESTA, GRAM, LIEBHERR, MIELE, VELO)
- service en bezorging door heel Nederland.

VINK-WITGOED-WESTBROEK

Dr. Welferweg 17 - Westbroek - Tel. 03469 - 1459, b.g.g. 1209